

Arhiepiscop Teodosie Petrescu, Adrian Rădulescu, *Mitropolia Tomisului, tradiție și actualitate*, Constanța, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, 2004, 189 p. + 9 planșe

Dobrogea, cu vestigiile sale milenare dar și cu întreaga paletă de personalități, instituții și evenimente marcante, ocupă un loc distinct în patrimoniul istorico-cultural și spiritual al națiunii române. Este un spațiu în care s-au intersectat și au zămislit diverse civilizații, un teritoriu în care oamenii au viețuit, au luptat, au creat și continuă să creeze valori perene.

În rândul instituțiilor cu un rol deosebit în dezvoltarea comunității locale, în special, și a spiritualității românești, în general, se remarcă Biserica Ortodoxă. Înalt Prea Sfinția Sa, prof. univ. dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscop al Tomisului, în colaborare cu regretatul prof. univ. dr. Adrian Rădulescu, întemeindu-se pe doleanțele dobrogenilor referitoare la re/înființarea Mitropoliei Tomisului, au elaborat un studiu științific privind evoluția instituțională a creștinismului ortodox în această parte a țării.

IPS Teodosie, Arhiepiscop al Tomisului și Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din Constanța, este bucovinean, născut în localitatea Dorna Arini. Absolvent al Facultății de Teologie din București și beneficiar al unei burse de studii la Universitatea din Birmingham (Anglia), a devenit doctor în teologie în anul 1999, ocupând un loc de cinste printre slujitorii Bisericii Ortodoxe Române.

Prof. univ. dr. Adrian Rădulescu (1932-2000), fost director al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța și fost Rector al Universității „Ovidius”, a bătut în lung și în lat Dobrogea în periegeze și pe șantiere arheologice, punând în lumină vestigiile acestui spațiu istoric.

Studiul intitulat *Mitropolia Tomisului, tradiție și actualitate* este al patrulea volum din Colecția *Dobrogea creștină*, fiind structurat pe șase capitole, *Argument, Anexă, Bibliografie generală* și un rezumat extins în limba engleză. Cartea se dorește a fi o sumă de argumente istorice menite să susțină ideea „definitivării statutului eparhiei tomitane” (p. 6).

În primul capitol, *Apostolicitatea creștinismului românesc*, autorii prezintă un șir de informații oferite de scriitorii antici și medievali privind propovăduirea Evangheliei lui Hristos de către Sfinții Apostoli Andrei și Filip. Întru susținerea acestor informații vin tradițiile și obiceiurile folclorice care s-au păstrat în conștiința și spiritualitatea românească.

Capitolul al II-lea aduce numeroase dovezi referitoare la faptul că *Scythia Minor – un pământ sfințit de jertfa martirilor*. Așa cum afirma Mircea Eliade, „cauzele triumfului final al propagandei creștine pot fi sintetizate, în primul rând, în credința de nezdruncinat și forța morală a creștinilor în fața torturii și a morții”. Dobrogea este un teritoriu în care creștinismul s-a afirmat de timpuriu, într-o perioadă în care autoritățile romane luau măsurile cele mai drastice împotriva persoanelor care urmau calea lui Hristos. Din acest motiv, diverse texte religioase din estul sau vestul Europei pomenesc numeroase nume de martiri originari sau care și-au găsit tragicul sfârșit în *Scythia Minor*. Datele respective sunt confirmate în multe cazuri de rezultatele săpăturilor arheologice realizate în ultima jumătate de secol.

Următorul capitol se ocupă de *Ierarhi și organizare ecleziastică în Scythia Minor – secolele VI-XIV*. Autorii menționează că prima mărturie documentară privind existența unui episcop (episcopul *Evangelicus*) în cetatea Tomis datează de pe la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea. Spre deosebire de alți istorici ai bisericii, care consideră că Tomisul a devenit scaun mitropolitan în anii 518 sau 520, cercetătorii constănțeni aduc argumente în favoarea statutului de autocefalie pentru eparhia *Scythiei Minor* începând cu secolul al IV-lea. Chiar dacă, din cauza năvălirii popoarelor migratoare, ierarhii tomitani au fost obligați să se refugieze în „locuri tănuite”, instituția mitropolitană a continuat să existe, dovada fiind și descoperirea sigiliilor de plumb a mitropoliților *Anicet* și *Vasile*, din secolele X-XI. Ulterior, în secolele XII-XIII, titularul Scaunului mitropolitan și arhiepiscopal al Tomisului a fost transferat în Scaunul vlădicesc al Țării Românești, conchid autorii.

Capitolul al IV-lea pune în lumină *Bazilici și monumente creștine în contextul etnogenezei românești – sec. III-VII – în Dobrogea*. Stăpânirea romană asupra spațiului dobrogean, care începe în anii 29-28 î. Hr. și continuă până la sfârșitul veacului al VII-lea d. Hr., a creat un cadru favorabil pentru afirmarea și proliferarea creștinismului nu numai în Moesia Inferior, ci și în teritoriile situate la nord-est și vest de această provincie. Cele 35 de bazilici cercetate până astăzi mărturisesc existența unor comunități locale creștine și prezența unei vieți bisericești organizate încă din secolul al IV-lea d. Hr. Dovezi incontestabile privind îmbrățișarea noii religii sunt izvoarele epigrafice (în greacă sau latină), sculpturile și monumentele arhitectonice anepigrafice, numeroasele obiecte de cult și podoabele confecționate din diverse metale.

Continuitatea elementului creștin. Asimilarea popoarelor migratoare prin creștinare constituie tema centrală a altui capitol. Pătrunderea în Dobrogea a triburilor migratoare, atrase de bogăția și fastul Imperiului Bizantin, a fost însoțită de distrugerea multor așezări urbane, determinând dezorganizarea economiei, administrației și ordinii ecleziastice. Invasia avaro-slavă a condus la un relativ regres în evoluția creștinismului, structurile oficiale suferind puternic în exercitarea atribuțiilor în sferele lor de competență. Chiar dacă datele referitoare la o viață ecleziastică organizată în secolele VI-VIII sunt, practic, inexistente, mențiunea unuia dintre cataloagele scaunelor episcopale cu arhiepiscopiile autocefale, întocmit în anul 882-883, privind Eparhia Tomisului dovedește perpetuarea instituției episcopale după secolul al VI-lea. De la mijlocul secolului al XIII-lea și până la mijlocul veacului următor Dobrogea s-a aflat sub coordonarea spirituală a mitropolitului de Vicina. În timpul stăpânirii otomane, în acest teritoriu și-au exercitat autoritatea mitropolii Proilaviei (cu reședința în orașul Brăila), Dristrei (vechiul Durostorum) și, ulterior, Tulcei. „Deși încadrați sistemului administrativ otoman, românii din Dobrogea își vor păstra nealterat, susțin autorii, caracterul național, limba, obiceiurile și, nu în ultimul rând, religia creștină, ceea ce a reprezentat filonul cel mai important manifestat prin practicarea neîntreruptă a credinței propovăduite de însuși Sfântul Apostol Andrei”.

Capitolul de încheiere analizează procesul legat de *Reintegrarea Dobrogei în cadrul statal românesc. Reorganizarea ecleziastică în perioada modernă și contemporană*. După preluarea oficială a teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră de către autoritățile române, parohiile ortodoxe din județele Tulcea și Constanța au fost incluse în componența Eparhiei Dunării de Jos. Au fost luate măsuri în vederea așezării pe temelii solide a bisericii ortodoxe: au fost reparate și construite biserici, a sporit numărul de clerici, parohiile au fost împărțite pe categorii, au fost introduse foi matricole și de inspecție etc. Primul război mondial a afectat în cel mai grav mod evoluția Dobrogei, însă nu a întrerupt activitățile religioase și nu a desființat instituțiile tradiționale.

Reîntregirea națională a avut implicații pozitive și asupra dezvoltării vieții spirituale. În anul 1923, Patriarhia Română a dispus reînființarea Episcopiei Tomisului, cu jurisdicție canonică și administrativă asupra județelor Constanța, Ialomița, Durostor și Caliacra. În această perioadă, eparhia a cunoscut o adevărată înflorire în plan cultural și spiritual. Însă declanșarea celui de-al Doilea război mondial și, apoi, instaurarea comunismului în România au avut repercusiuni extrem de nefaste pentru evoluția ecleziastică. Sub aspect administrativ, în 1950, Episcopia Tomisului a fost înglobată Episcopiei Galaților, revenindu-se la denumirea de Episcopia Dunării de Jos, cu sediul la Galați. Doar căderea regimului comunist a permis reactivarea Arhiepiscopiei Tomisului, în martie 1990. În prezent, enoriașii dobrogeni și liderii lor spirituali militează pentru ridicarea eparhiei la rangul de mitropolie.

În *Anexă* sunt incluse extrase din protocolul verbal al ședinței Grupului de Inițiativă pentru Reactivarea Mitropoliei Tomisului, din 10 septembrie 2003. Acest grup „își propune să demonstreze științific și să militeze pe căile puse la dispoziție de mass-media pentru a convinge Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de legitimitatea dorinței dobrogenilor ortodocși”. Reținem din numeroasele luări de poziție cuvintele cunoscutului cercetător constănțean Mihai Ieremia: „Crearea unei Mitropolii a Tomisului nu trebuie considerată, cel puțin din punctul meu de vedere, ca o contrapondere, ci ca o întregire a unei structuri ce privește întreg statul român.

Nu rupem din cele existente, ne consolidăm aici și creștem ca orice provincie românească ... acum e momentul. S-a creat în prima fază o episcopie la Constanța, apoi o Arhiepiscopie și e momentul acum să se creeze o Mitropolie”.

Scrisă cu mult suflet, lucrarea *Mitropolia Tomisului, tradiție și actualitate* este o pledoarie pentru depășirea unui statut nemeritat de către cea mai veche structură ecleziastică creștină din România și nouă, bucovinenilor, care am sprijinit și cu alte ocazii Dobrogea și dobrogenii (1877-1878, perioada interbelică etc.), nu ne rămâne decât să sperăm că doleanțele românilor din acel colț de țară se vor materializa în cel mai scurt timp.

Ștefan Purici